

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації
Смаровоз Ірини Сергіївни
«Поетика повсякденності в українській і польській сучасній жіночій прозі
(Ірен Роздобудько – Мануела Гретковська)»,
яка подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії
з галузі знань 03 – Гуманітарні науки
за спеціальністю 035 – Філологія

1. Оцінка роботи здобувача у процесі підготовки дисертації і виконання індивідуального плану навчальної та наукової роботи.

Аспірантка Смаровоз Ірина Сергіївна у повному обсязі виконала індивідуальний план освітньо-наукової програми підготовки доктора філософії (PhD), успішно склала заліки та іспити – 60 кредитів ECTS.

Заліки:

Українська мова (для науки, аналітичної сфери та управління) – 90 балів

Методологія і методи наукових досліджень – 90 балів

Методи впорядкування наукового тексту – 90 балів

Історія компаративістики – 90 балів

Сучасні інформаційні технології в науковій сфері – 90 балів

Інформаційний пошук та робота з бібліотечними ресурсами – 90 балів

Науковий семінар – 90 балів

Викладання у вищій школі: розробка курсів, методи оцінювання, методична документація – 90 балів

Історія компаративістики – 90 балів

Імагологічний аспект порівняльного літературознавства – 90 балів

Інтермедіальні студії в літературознавстві – 90 балів

Іспити:

Філософія – 75 балів

Іноземна мова (англійська) – 90 балів

Спеціальність – 90 балів

У V семестрі успішно пройшла асистентську практику (90 балів), котра складалася з навчальної, ознайомчої роботи, відвідування занять, підготовки і проведення занять, підготовки звітної документації.

Усі види робіт виконані своєчасно. Під час навчання в аспірантурі здобувачка плідно співпрацювала зі своїми науковими керівниками.

У процесі навчання в аспірантурі Ірина Смаровоз набула необхідних компетентностей, теоретичних знань, умінь і навичок, визначених Тимчасовим

стандартом вищої освіти третього науково-освітнього рівня за спеціальністю 035 – Філологія.

2. Обґрунтування вибору теми дослідження.

Сучасна українська і польська літератури мають багато спільного, що виявляється зокрема в розвитку жіночої прози. І. Роздобудько й М. Гретковську, відомих представниць цих літератур, багато що єднає: обидві є різноплановими особистостями, які реалізували свій талант не лише як письменниці, а також як журналістки і сценаристки. Обидві цікавляться темою еміграції, зображують долю сучасної жінки, розкривають проблеми материнства та взаємин чоловіка й жінки, змальовують історії із власного життя, звертаються до суспільно-політичних питань, чим заохочують читачів і читачок до складних роздумів світоглядного характеру. Кожна з авторок володіє неповторним індивідуальним стилем та власним підходом до зображення життя, однак при цьому існують певні типологічні особливості, що дають нам підстави порівнювати їхні твори. На нашу думку, найбільш продуктивним у дослідженні може бути аспект повсякденності як такий, що допомагає краще та повніше зрозуміти процеси міжкультурної взаємодії в сучасній художній літературі.

Вивчення повсякденності є перспективним напрямом міждисциплінарних і літературознавчих студій, оскільки уможливорює у вузькому контексті ґрунтовне осмислення закономірностей динаміки художнього образу, а в широкому – аналіз національно-культурних моделей поведінки. Поняття повсякденності, починаючи з ХХ століття, набуло популярності серед істориків, філософів, культурологів, соціологів, психологів, а згодом і літературознавців. Художня повсякденність, змодельована письменниками на основі різноманітних культурних кодів, виявлених у предметах щоденного вжитку, реакціях та вчинках, є важливим джерелом психологічного зображення персонажів, реалізації проблематики твору тощо.

Незважаючи на наявні дослідження, у літературознавстві обсяг поняття «повсякденність» повною мірою не окреслено, зокрема бракує розвідок, присвячених теоретичному осмисленню художньої повсякденності. Є багато праць, у яких у цьому аспекті досліджують творчість окремих письменників (Л. Тарнашинська, М. Форма тощо). Однак зазвичай учені не ставлять собі за мету теоретично схарактеризувати повсякденність, а сприймають її як просте і самозрозуміле поняття. І хоч науковці визначили загальне коло проблем щодо повсякденності, проаналізували історію дослідження цього феномену в різних галузях наук, залишилось чимало аспектів, які потребують докладнішого висвітлення. Ураховуючи дослідницькі можливості теорії повсякденності, а також деякі дискусійні моменти, пов'язані з нею, вважаємо доцільним і актуальним адаптувати цю теорію до аналізу художньої літератури та використовувати її в порівняльному вивченні творів І. Роздобудько та М. Гретковської.

Мета дослідження – розкрити текстові стратегії, які використовують І. Роздобудько і М. Гретковська для відображення повсякденного життя персонажів,

та визначити для цього поняття «художня повсякденність», необхідне для досягнення поставленої мети.

Завдання наукового дослідження:

– проаналізувати еволюцію терміна «повсякденність» у гуманітарній науці (історія, філософія, культурологія, соціологія, психологія) та запропонувати власне розуміння художньої повсякденності з огляду на специфіку нашого об'єкта дослідження;

– обґрунтувати доцільність застосування концепції габітуса П. Бурдьє в літературознавчому дослідженні;

– проаналізувати стан вивчення творчості І. Роздобудько та М. Гретковської в аспекті поетики повсякденності;

– окреслити особливості сучасної української та польської жіночої прози в обсязі, що необхідний для досягнення мети дослідження;

– виявити й дослідити шляхи репродукції повсякденного життя у творчості І. Роздобудько та М. Гретковської;

– виокремити текстові стратегії, прийоми та засоби моделювання повсякденності, наявні у досліджуваних творах;

– проаналізувати спільні та відмінні риси осмислення повсякденності у текстах І. Роздобудько й М. Гретковської.

Об'єктом дослідження є прозові твори І. Роздобудько («Гудзик», «Шості двері», «Фаріде») та М. Гретковської («Полька», «Космітка», «Фаворити»).

Предмет дослідження – повсякденність та її художнє втілення у сучасній жіночій прозі на матеріалі текстів І. Роздобудько («Гудзик», «Шості двері», «Фаріде») та М. Гретковської («Полька», «Космітка», «Фаворити»).

Методи дослідження: компаративний (для порівняння особливостей поетики повсякденності у текстах письменниць); біографічний (для аналізу поетики повсякденності у зв'язку із творчим світоглядом письменниць зокрема та особливостей аналізованої епохи загалом); психологічний (для розкриття взаємозв'язку внутрішнього світу героя із організацією його побуту), тілесно-міметичний (для дослідження художньої повсякденності в нерозривному зв'язку з тілесним началом), культурно-історичний (для дослідження габітусів).

3. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційну роботу виконано відповідно до тематичного плану наукових досліджень кафедри історії української літератури Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна «Жанрово-стильові особливості та поетика української літератури Х–XXI століть».

4. Особистий внесок дисертанта в отриманні наукових результатів та їх новизна.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні наукових положень і отриманні нових висновків у галузі гуманітарних наук. Основні результати, що характеризують наукову новизну, полягають у такому:

уперше:

- проаналізовано роль і художнє втілення повсякденності у творах І. Роздобудько та М. Гретковської.

- використано можливості концепції габітусів П. Бурдьє для глибшого аналізу структури і поетики повсякденності.

- здійснено компаративний аналіз творчості І. Роздобудько та М. Гретковської, виокремлено текстові стратегії, прийоми та засоби моделювання повсякденності в порівняльному аспекті.

дістало подальшого розвитку:

- узагальнення підходів до розуміння повсякденності в різних галузях гуманітарної науки.

- осмислення сучасного літературного процесу, зокрема шляхом компаративного аналізу української та польської прози.

- уточнення змісту та визначення поняття «художня повсякденність».

5. Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, які захищаються.

Сформовані у дисертаційній роботі наукові положення та висновки ґрунтуються на теоретично-методичних засадах філології, а також узагальненні поглядів та ідей провідних вітчизняних і зарубіжних учених, використанні системи загальнонаукових і спеціальних методів дослідження.

У роботі наведено дані про апробацію результатів на науково-практичних конференціях. Наукові результати, висвітлені в дисертації, є достовірними та науково обґрунтованими.

6. Наукове, теоретичне та практичне значення результатів дисертації.

Результати дослідження можуть бути використані для подальшого вивчення художньої повсякденності, дослідження й зіставлення української та польської літератур, під час розробки й викладання спецкурсів із компаративістики, історії української та польської літератур.

7. Повнота викладення матеріалів дисертації в роботах, опублікованих автором.

Основні положення дисертації викладено у 8 публікаціях, 4 з яких надруковано у фахових виданнях України, 2 – у закордонних періодичних виданнях.

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

Список публікацій здобувачки за темою дисертації у фахових виданнях України:

1. Смаровоз І. С. Повсякдення у літературознавчому дискурсі останніх десятиліть. *Літератури світу: поетика, ментальність і духовність*. Збірник наукових праць. Кривий Ріг, 2020. Випуск 14. С. 74–82. DOI: https://doi.org/10.31812/world_lit.v14i0.3798
2. Смаровоз І. С. Художня повсякденність: термінологічні проблеми. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філологічні науки*. Житомир, 2020. Вип. 1 (92). С. 42–59. DOI: [https://doi.org/10.35433/philology.1\(92\).2020.42-50](https://doi.org/10.35433/philology.1(92).2020.42-50)
3. Смаровоз І. С. Габітуси повсякденності: маркери ідентифікації. *Закарпатські філологічні студії*. 2021. Вип. 15. С. 173–177. DOI: <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2021.15.32>
4. Смаровоз І. С. Особливості художнього моделювання простору повсякденності в романах Ірен Роздобудько та Мануели Гретковської. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. 2021. Т. 32 (71), № 4. С. 115–120. DOI: <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2021.4-3/19>

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації у зарубіжних спеціалізованих виданнях

5. Смаровоз І. С. Ciało jako centrum organizacji artystycznej codzienności bohaterów prozy I. Rozdobudko i M. Gretkovskiej (Тіло як центр організації художньої повсякденності персонажів прози І. Роздобудько та М. Гретковської). *KELM*. 2021. № 4 (40). С. 81–86. DOI: <https://doi.org/10.51647/kelm.2021.4.13>
6. Смаровоз І. С. Засоби та прийоми художнього осмислення повсякденності у текстах І. Роздобудько та М. Гретковської. *Pomiędzy. Polonistyczno-Ukrainoznawcze Studia Naukowe*. 2022. Випуск 4. Том 7. С. 39–46. DOI: <https://doi.org/10.15804/PPUSN.2022.04.04>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

1. Смаровоз І. С. Корида як вид спорту в повісті Ірен Роздобудько «Арсен». «*Citius, Altius, Fortius!*»: феномен спорту в літературі та культурі: матеріали Міжнародної наукової конференції. Бердянськ, 2020. С. 145–146.
2. Роль музики в буденному житті персонажів прози І. Роздобудько та М. Гретковської. *Сонячні кларнети: танець, музика, театр у літературних*

проекціях: матеріали Міжнародної наукової конференції. Бердянськ, 2021. С. 150–153.

URL: <https://bdpu.org.ua/wp-content/uploads/2021/12/Materialy-Mizhnarodnoi-naukovoi-konerentsii-Soniachni-klarnety.pdf>

8. Апробація матеріалів дисертації.

Роботу обговорено на засіданні кафедри історії української літератури філологічного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Основні положення дисертації було викладено в доповідях на восьми міжнародних конференціях:

1. Дитинство в часи кризи ХХ–ХХІ ст. у літературі та культурі країн Центральної та Східної Європи» (Варшава, 28–29.05, 2020; дистанційна участь).

2. Міжнародна наукова конференція молодих українців і дослідників слов'янознавства. Секція «Сильні жінки» (Варшава, 16 листопада 2020 року; дистанційна участь).

3. «Citius, Altius, Fortius!»: феномен спорту в літературі та культурі» (Бердянськ, 24–25 вересня 2020 року; дистанційна участь).

4. Міжнародна наукова конференція «Художній дискурс приватного / повсякденного у контексті глобалізації» (Київ, 25–26 березня 2021 року; заочна участь).

5. Міжнародна наукова конференція молодих українців і дослідників слов'янознавства (Варшава, 31 травня 2021 року; дистанційна участь).

6. «Сонячні кларнети: танець, музика, театр у літературних проекціях» (Бердянськ, 23–24 вересня, 2021; дистанційна участь).

7. Міжнародна наукова конференція молодих українців «Українська культура має силу» (Варшава, 23 травня 2022 року; дистанційна участь).

8. Міжнародна наукова конференція з нагоди 70-річчя кафедри україністики Варшавського національного університету «Tradycje i wyzwania studiów ukrainistycznych we współczesnym świecie» (Варшава, 15–16 червня 2023; очна участь).

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

1. Смаровоз І. С. Корида як вид спорту в повісті Ірен Роздобудько «Арсен». *«Citius, Altius, Fortius!»: феномен спорту в літературі та культурі: матеріали Міжнародної наукової конференції*. Бердянськ, 2020. С. 145–146.

2. Роль музики в буденному житті персонажів прози І. Роздобудько та М. Гретковської. *Сонячні кларнети: танець, музика, театр у літературних проекціях: матеріали Міжнародної наукової конференції*. Бердянськ, 2021. С. 150–153.

9. Дотримання академічної доброчесності.

На підставі вивчення тексту дисертації здобувачки, наукових праць аспірантки та Протоколу контролю оригінальності (перевірку наявності текстових запозичень виконано у антиплагіатній інтернет системі Strikeplagiarism.com) встановлено, що

дисертаційна робота виконана самостійно, текст дисертації не містить плагіату, а дисертація відповідає вимогам академічної доброчесності.

10. Оцінка структури, мови та стилю дисертації.

Дисертація написана грамотно, науковим стилем, а викладені матеріали дослідження, наукові положення, висновки і рекомендації сприймаються легко та доступно. Зміст, структура, оформлення дисертації та кількість публікацій відповідають вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою КМУ від 12.01.2022 р. № 44, Наказу Міністерства освіти і науки від 12.01.2017 р. №40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації».

11. Відповідність змісту дисертації спеціальності, за якою вона подається до захисту.

Дисертація Смаровоз Ірини Сергіївни не тему «Поетика повсякденності в українській і польській сучасній жіночій прозі (Ірен Роздобудько – Мануела Гретковська)» відповідає проєкту освітнього стандарту / паспорту спеціальності 035 – Філологія. Здобувачкою повністю виконана освітня та наукова складові освітньо-наукового рівня вищої освіти.

12. Результати обговорення та проведення презентації. Рекомендація дисертації до захисту.

Здобувачка представила основні результати своєї дисертаційної роботи на розширеному засіданні кафедри історії української літератури Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна щодо попередньої експертизи дисертації, яке відбулося 03.11.2023 року, у формі презентації.

У рамках розширеного засідання було ухвалено одноголосно рекомендувати роботу аспірантки Смаровоз Ірини Сергіївни «Поетика повсякденності в українській і польській сучасній жіночій прозі (Ірен Роздобудько – Мануела Гретковська)» до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 03 – Гуманітарні науки за спеціальністю 035 – Філологія.

В. о. завідувача кафедри
історії української літератури
філологічного факультету
Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна,
доктор філологічних наук

Олена МАТУШЕК